

Consiliile naționale române din sudul Banatului și contribuția lor la făurirea României Mari

CONSTANTIN BRĂTESCU

În tumultoasa toamnă a anului 1918, când s-au rupt lanțurile care țineau în robie multe dintre popoarele Europei, românii, urgisiți de soartă secole de-a rândul ca să se închine la împărați, regi și țari ce nu le înțelegeau și nu doreau să le asculte aspirațiile, înjosindu-i și batjocorindu-i, folosindu-i – pentru vitejia și curajul lor – în multe din războaiele purtate pe continent ca să le apere coroana, au înțeles înaintea altora că este momentul ca visul lor multisecular de reîntregire națională să se înfăptuiască.

La vest de Carpați, unde trăiau aproape patru milioane de români, răspândiți în Maramureș, Crișana, Transilvania, Banatul românesc și cel sârbesc, până la câțiva kilometri de Belgrad, aspirațiile spre înfăptuirea Marii Uniri fuseseră cimentate mai ales în secolul al XIX-lea și primele două decenii ale secolului nostru printr-o amplă mișcare spirituală și culturală, care a antrenat intelectuali ai satelor și orașelor, preoți și învățători, țărani și meseriași, muncitori ai uzinelor și mineri, reușind să creeze împreună cu frații de peste Carpați o cultură națională unită.

Dar mai mult decât în oricare altă provincie românească supusă Casei de Habsburg, Banatul și mai ales Banatul de sud a cunoscut cea mai dureroasă încercare de deznaționalizare prin școală după anul 1872. Pe raza fostului regiment de graniță nr. 13 româno-bănățean nu s-a admis existența vreunei școli confesionale românești. În cele aproape o sută de localități grănicerești, fostele școli naționale existente până în anul 1872 au fost transformate în școli comunale și de stat cu limba de predare maghiară. Numai pe ascuns și nicidecum în școală, învățătorii și preoții reușeau să-i învețe pe copii slovă românească.

Într-un asemenea climat, unde domnea și un anume spirit grăniceresc, în care acum se simțea sentimentul de frustrare, cel de abandonare și vânzare a națiunii române, ca urmare a încheierii pactului dualist și a pierderii de către grănicerii români a puținelor lor drepturi pe care le-au avut până în anul 1872, când regiunea grănicerească a fost provincializată, românii din sudul Banatului au fost cei dintâi care au dat primele lovituri și au contribuit la procesul de dezagregare a monarhiei.¹

Dezintegrarea armatei austro-ungare, măsurile de ordin politic luate de oamenii politici români, transilvăneni și bănățeni, concretizate prin crearea Consiliului Național Român Central din Arad, unanim considerat ca singurul for politic capabil să hotărască destinele românilor din aceste provincii, febrila activitate politică desfășurată de românii aflați la Paris și Viena, cărora li s-au alăturat cei din prizonieratul italian, au descătușat energiile românilor care, în a doua parte a lunii octombrie și toată luna noiembrie, au purces la înlăturarea vechii administrații maghiare, impunând o administrație corespunzătoare năzuinței populației românești majoritare. Este perioada care, în plan administrativ și politic, corespunde creării consiliilor naționale române, iar în plan militar a gărzilor naționale române.

¹ *Desăvârșirea unificării statului național român*, București, 1968, p. 236–237.

Caransebeșul era un puternic centru cultural și spiritual al Banatului de sud. Fusesse timp de aproape un secol reședința Regimentului de graniță româno-bănățean, iar între anii 1873–1881 reședința comitatului Severin. Era reședință episcopală ortodoxă-română și în jurul acesteia gravitau instituții culturale precum: Institutul teologic și cel pedagogic și câteva asociații culturale cu o prestigioasă activitate. În toamna anului 1918, în fruntea episcopiei se afla dr. Elie Miron Cristea, unul dintre artizanii Marii noastre Uniri.

În acele momente de mare înclăștare revoluționară, Caransebeșul, prin majoritatea populației sale românești, va juca un rol important în canalizarea și desfășurarea evenimentelor care vor culmina cu Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Va fi centrul politic al Banatului de sud de la care vor pleca directivele pentru înlăturarea vechii administrații și instaurarea administrației românești.

Un moment important l-a constituit ziua de 23 octombrie/5 noiembrie 1918, când o parte dintre funcționarii publici din localitate, atașați statului maghiar, unii fiind chiar maghiari etnici, au încercat să creeze un sfat popular, ca organ de conducere administrativă orășenească, în care românii aveau doar patru reprezentanți din cei nouă membri desemnați.² De asemenea, s-a încercat crearea unei gărzi civile condusă de ofițeri neromâni, în timp ce în oraș sosiseră deja zeci de ofițeri români întorși de pe front sau din prizonierat.

O asemenea manevră a fost dejucată de reprezentanții românilor și în special de tineretul român condus de profesorul Pavel Grecu și asesorul consistorial Ștefan Jianu. În sala mare a primăriei, unde se încerca deturnarea pe o cale greșită a românilor și a întregii populații a orașului, a luat cuvântul Ștefan Jianu, cu toate că era bolnav de gripă spaniolă, arătând celor prezenți: „Au căzut lanțurile, domnilor, ne simțim dezrobiți, liberi suntem acum... Aici, acum nu se mai poate face altă gardă decât garda națională română și grijiți și luați aminte că de vă purtați cinstit, nu avem motiv să ne purtăm altminteri. De credeți, însă că arma vă ajută, să nu uitați că avem și noi mâini voinice și sănătoase“.³

Această intervenție, ca și cuvântările lui George Labonțiu, Cornel Cornean sau cea a învățătorului Iuliu Vuia au fost determinante pentru crearea unei gărzi civile românești în oraș, a cărei conducere a fost încredințată unui comitet executiv, Garda civilă care s-a constituit într-un timp record și a preluat serviciul de poștă și patrulare în oraș și în punctele strategice, precum: gara și cazarma militară din centrul orașului, păstrând liniștea, ordinea, securitatea personală și neștirbirea avutului public sau privat.⁴ Comitetul executiv al gărzii naționale se va transforma, la 7 noiembrie, în Sfat militar național local și va deveni organ executiv al Consiliului Național Român local, care se va crea în aceeași zi, în urma unei adunări publice la care au participat peste 500 de persoane.

În sala magistratului orășenesc, în prezența membrilor Sfatului militar român local, a tineretului, a intelectualității și reprezentanților tuturor păturilor sociale, s-au ținut fulminante discursuri, din care reieșea dorința ca românii să-și hotărască singuri soarta. Unul dintre cele mai importante discursuri l-a rostit secretarul consistorial dr. Cornel Cornean, care va contesta și va socoti drept nulă apartenența provinciilor românești de la vest de Carpați la regatul maghiar. Acest om politic arăta: „Monarhia austro-ungară și-a dat obștescul sfârșit. Dumnezeu s-o ierte! Națiunile cari au alcătuit-o își îndreaptă pași cu hotărâre spre independență.

² Nicolae Corneanu, *Amintiri despre anul 1918 în Caransebeș*, în „Studii și comunicări de etnografie-istorie“, Caransebeș, 1977, p. 478–479.

³ Ibidem.

⁴ „Lumina“, I, Caransebeș, nr. 42 din 25 octombrie /7noiembrie 1918, p. 3.

În fruntea lor pășește națiunea română, asuprită veacuri de-a rândul... De acum înainte noi suntem stăpâni pe viața noastră, pe viitorul nostru. Stăm în fața unui fapt împlinit. Pe ruinele împărățiilor cari au apus se ridică state noi, așa cum le învață Dumnezeu și mintea conducătorilor lor”.⁵ Același vorbitor a subliniat rolul important al Consiliului Național Român Central, ca emanație a ideilor Partidului Național Român în viața politică a acestor provincii, cerând celor prezenți să jure credință acestuia. Cornel Cornean a ținut să sublinieze că acțiunile politice ale românilor nu înseamnă „răzvrătire în contra nimănui, ci în bună înțelegere cu toate neamurile de pe fața pământului ne vom lupta pentru întruchiparea idealului nostru național”.⁶

De o deosebită importanță este, în curgerea timpului, cuvântarea episcopului dr. Miron Cristea, ținută în fața mulțimii adunate la reședința acestuia. El a făcut un aspru rechizitoriu al realităților politice din Transilvania și Banat, cu cortegiul de jertfe și umilințe suportate de poporul român. Miron Cristea înfierează modul în care s-a desfășurat războiul și ce efecte a avut asupra românilor. „Chiar și jertfele enorme ce le-a adus poporul român în cursul acestui război pentru „tron și patrie” ni le-au răsplătit cu temnițe, cu răpirea ilegală a școalelor primare din Ardeal,⁷ cu oprirea de a ne mai cumpăra un petec de pământ, iară tronul – ca suprem comandant al armatei – ni-a poruncit nu numai să luptăm împotriva vestitorilor libertății popoarelor, ci ne-am silit ca să comitem barbaria de a pușca și în frații noștri de sânge”.⁸

Recunoscând dreptul poporului maghiar de a avea propriul său stat, episcopul Miron Cristea sublinia: „noi – românii – vrem să ne conducem înșine și să fim stăpâni pre noi și pe toate ale noastre” (...) „Națiunea română își va croi însăși soarta și viitorul său cu ajutorul fraților români de pretutindenea și cu ajutorul factorilor mondiali și internaționali, cari ne sunt binevoitori”.⁹

Referindu-se la relațiile dintre populația românească a provinciilor de la vest de Carpați și Consiliul Național Român Central din Arad, episcopul Miron Cristea sublinia: „Porunca consiliului central sau a Marelui sfat național român trebuie să fie sfântă tuturor, și atunci, cu ajutorul lui Dumnezeu, în curând vom ajunge acea mare zi cu soare, acea mare sărbătoare, în care cu toții vom înălța rugăciuni fierbinți de mulțămire către Cel de Sus, care ocărmuește lumea și popoarele ei; apoi cu lacrimi de bucurie vom încinge hora mare-mare a unirii tuturor românilor din hotare în hotare...”¹⁰

Cuvântarea lui Miron Cristea ca și ale celorlalți vorbitori nu lasă nici o urmă de îndoială asupra hotărârii românilor caransebeșeni și a celor din localitățile înconjurătoare prezenți la această grandioasă adunare de a rupe cu jugul de robie și a contribui la unirea cu patria mamă. În fața reședinței episcopiei s-a strigat „Trăiască România Mare”, „Trăiască România tuturor românilor! Vrem unire cu frații de același sânge!”.¹¹

Consiliului Național Român local i s-a subordonat Sfatul militar român. În prezența sutelor de manifestați pașnici prezenți în piața din fața primăriei orașenești s-a citit o importantă rezoluție din care se desprinde dorința de a aplica toate hotărârile Consiliului Național Român Central, recunoscut ca „unicul for chemat să

⁵ *Ibidem*. nr. 43 din 1/14 noiembrie 1918, p. 2-3.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Se referă la crearea zonei culturale prin care școlile românești au fost închise în Transilvania și Banat, în apropierea graniței cu România, după intrarea României în război.

⁸ „Lumina”, I, nr. 43 din 1/14 noiembrie 1918, p. 1.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Nicolae Corneanu, *op. cit.*, p. 479.

hotărăscă asupra sorții națiunii române“¹². Acest important document statuează dreptul Consiliului Național Român local „ca organ reprezentativ al românilor caransebeșeni“ care „ia asupra sa apărarea drepturilor acestuia, având cetățenii orașului a se supune întru toate dispozițiilor luate de acest sfat“.¹³ De asemenea, prin intermediul Sfatului militar s-a hotărât înființarea gărzii naționale. Consiliul național român din Caransebeș a cerut tuturor fruntașilor români din Banatul de sud să purceadă la constituirea consiliilor și gărzilor naționale române „întru apărarea ordinei și siguranței publice în satele noastre“.¹⁴

Pentru orientarea populației românești din această zonă, Consiliul Național Român Caransebeș a redactat și publicat un regulament pentru înființarea și activitatea consiliilor și gărzilor naționale române aparținătoare acestuia, în care se prevedea – printre altele: – subordonarea față de C.N.R.C. din Arad, „lățirea și întărirea sentimentului național“ ca „sfântă datorință“, apărarea ordinei publice, a vieții și averii fiecăruia, depunerea jurământului prescris de C.N.R.C. înaintea adunării naționale locale, dreptul consiliilor naționale locale de a alege membrii gărzilor naționale „din elemente de cea mai mare încredere“.¹⁵

În ceea ce privește modul de funcționare a gărzilor naționale române se prevedea ca acestea să se supună consiliilor naționale, să fie comandate de un ofițer, să folosească uniforme militare de care dispuneau sau haine civile, iar ca semn distinctiv o brasardă tricoloră cu inscripția „Garda națională română“, să depună jurământul în prezența Consiliului Național Român local. Se preciza, de asemenea, posibilitatea aprovizionării cu arme a acestora de către C.N.R. Caransebeș, imperioasa întrajutorare între gărzile naționale din localitățile învecinate în caz de nevoie, amplasarea gărzilor în sediile primăriilor comunale sau în alte clădiri publice.¹⁶

Una dintre cele mai importante prevederi de ordin militar din regulamentul de mai sus se referă la înscrierea benevolă a soldaților români în garda națională din Caransebeș, pentru înființarea unui batalion românesc la Caransebeș, aceștia urmând să primească „întreaga întreținere și o anumită soldă“.¹⁷

Crearea unei forțe armate proprii pusă sub steagul C.N.R. Central nu apare ca un caz izolat în Banat, deoarece și în zona Bozovici locotenentul Iancu Conciatu, în ultimele zile ale lunii noiembrie și începutul lunii decembrie 1918, a creat „Batalionul general Drăgălina“ cu câte un pluton în fiecare comună, pentru menținerea ordinei publice.¹⁸ Numele dat batalionului constituia un omagiu adus marelui erou național căzut la datorie, fiu al Banatului grăniceresc, care slujise cu credință în armata română între anii 1887–1916. Recrutarea ofițerilor și soldaților români prin intermediul Consiliului Național Român din Caransebeș este o acțiune de mai lungă durată, ea regăsindu-se și în apelul pe care Consiliul Național Român Caransebeș îl adresează populației din localitate și tuturor satelor din zonă la 10 noiembrie 1918.¹⁹

¹² „Lumina“, I, nr. 43 din 1/14 noiembrie 1918, p. 3.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 6.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*. Vezi și Biblioteca Academiei Române. Arhiva Valeriu Braniște, VI (1), imprimat 18.

Membrii Consiliului Național Român din Caransebeș vor lucra cu o energie specifică doar momentelor de cumpănă, căci se iveau zorii libertății naționale. Ei vor cutreiera satele ajungând la zeci de kilometri depărtare, pentru a organiza consilii și gărzii naționale. În cadrul consiliului, delegații care cutreierau satele primeau misiuni distincte: în plan politico-administrativ și militar. Astfel, Ștefan Jianu, animator al vieții politice românești din Caransebeș, fusese desemnat cu organizarea politică a Banatului de sud.²⁰ El va muri însă de gripă spaniolă la 15 noiembrie 1918, însărcinarea lui fiind preluată de protopopul Andrei Ghidiu, învățătorul Iuliu Vuia, studentul Iancu Călțiuș ș.a.

Începând cu 9 noiembrie și până la 28 noiembrie 1918, în fiecare localitate din Banatul de sud care gravita în jurul Caransebeșului s-a trecut la constituirea consiliilor naționale române și a gărzilor naționale române, în cea mai mare parte prin aportul moral al delegaților caransebeșeni.

Pentru menținerea ordinii în localitățile din sudul Banatului, mai ales pentru împiedicarea exceselor, a furturilor, dar și pentru înfruntarea unor altercații cu armatele maghiare și germane în retragere, s-a luat măsura de a înființa gărzii naționale române dintre cei mai devotați soldați întorși de pe front, în care au fost admiși și tinerii. Multe dintre acestea au avut un număr de membri înrolați, fapt ce a determinat menținerea ordinii și apărarea vieții persoanelor și averii acestora.

O puternică gardă națională funcționa la Caransebeș. Ea ajunsese în timp de cinci zile la 230 membri, fiind organizată pe plutoane. Activitatea acesteia s-a desfășurat pe baza unui statut întocmit de căpitanii Alexa Hamat și Ioan Maniu și alți ofițeri, la 11 noiembrie 1918, ca membri ai Sfatului militar român din localitate²¹. Impresionau ca număr gărzile militare din Mehadia (243 membri), Rusca-Terego-va (56 membri), Domașnea (41 membri), Terego-va (41 membri), Feneș (32 membri), Borlova (25 membri). În localitatea Plugova din apropiere de Mehadia s-a hotărât ca toți bărbații între 18 și 50 de ani să facă parte din garda națională, care în ziua de 24 noiembrie 1918 au depus în fața adunării populare „jurământul prescris de înalta noastră stăpânire din Ungaria și Transilvania”²².

La constituire consiliile naționale române și gărzile naționale parcurgeau un ceremonial deosebit de emoționant și plin de semnificații. Preoții sfințeau drapelul tricolor, sub care depuneau jurământ cei aleși în cele două organisme. Apoi tricolorul era arborat pe clădirile care adăposteau sediile acestora. Așa s-a procedat la Caransebeș, unde s-au arborat drapele tricolore pe clădirea magistratului orașe-nesc, pe clădirea cazarmii din centrul orașului preluată de garda națională și pe cea a episcopiei.²³

O intensă activitate au desfășurat, în a doua jumătate a lunii noiembrie 1918, consiliile naționale române din zona (districtul) Mehadii. Începând cu data de 17 noiembrie când s-a constituit consiliul național român din Mehadia²⁴, dar mai ales cu cea din noiembrie când s-a consemnat constituirea Consiliului național român districtual, al cărui președinte a fost ales preotul Coriolan Buracu²⁵, zona din apropierea frontierei cu România va cunoaște o intensificare a acțiunilor politice de o importanță și un curaj deosebite. Printr-o circulară din 23 noiembrie 1918 s-a cerut

²⁰ „Lumina”, I, nr. 44 din 8/21 noiembrie 1918, p. 1.

²¹ Arh. St. Buc., fond Consiliul Național Român Caransebeș, dosar 32/1918.

²² Ibidem, dosar 39/1918, f. 1–2.

²³ „Lumina”, I, nr. 43 din 1/14 noiembrie 1918, p. 5.

²⁴ Arh. St. Buc., fond Consiliul Național Român Caransebeș, dosar 8/1918, f. 1.

²⁵ *Făurirea statului național unitar român. Contribuții documentare bănețene*, București, 1983, p. 107–109.

de către prezidiul districtual Mehadia al Consiliului Național Român ca în fiecare localitate să se constituie consilii naționale și gărzi naționale române, să se arbozeze pe clădirile publice (școli, primării) și gările din district drapelul național român, să se înlocuiască toate inscripțiile maghiare de pe edificiile publice cu inscripții românești, să se înlocuiască numirile ungurești ale localităților cu cele românești, cunoscute din vechime, să se predea în școlile primare comunale și de stat numai în limba română, gărzile naționale să vegheze la susținerea ordinii și să se înființeze coruri – acolo unde nu există – care să învețe cele mai importante imnuri românești, în mod deosebit „Deșteaptă-te Române”.²⁶ Măsuri asemănătoare luase, la 12 noiembrie 1918, și Consiliul Național Român din Caransebeș, care pentru a asigura o administrație românească a hotărât destituirea acelor oficiali străini din administrație: a) care nu vorbesc românește; b) vorbesc, însă alegerea lor nu este exprimarea voinței libere a majorității; c) nu depun jurământ pentru Consiliul Național Român”.²⁷ Toate aceste măsuri de ordin administrativ sunt acte care dovedesc instaurarea administrației românești în acest ținut de graniță și înlăturarea vechii administrații maghiare.

Ultimele zile ale lunii noiembrie 1918 se caracterizează în Banat prin două stări de lucruri diametral opuse: pe de o parte, pregătirea pentru desemnarea delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și prezența trupelor sârbești, sosite inițial ca trupe ale Antantei și nicidecum ca trupe de ocupație, așa cum se vor dovedi în fapt.

Febra pregătirilor pentru ceea ce avea să fie Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918 lasă să pălească – pentru moment – prezența armatelor sârbești, care se dedau la jafuri, intimidarea noilor autorități românești instaurate democratic, împiedicarea liberei circulații și a expunerii opiniilor politice, ajungându-se până la maltratări și arestări.

Cunoașterea modalității de alegere a delegaților pentru Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a declanșat o activitate politică în care a fost angajată întreaga populație majoră a satelor din Banatul de sud. Cu grijă deosebită s-au ales delegații ce s-au întrunit la Caransebeș în ziua de 27 noiembrie 1918 în adunare electorală. Ei reprezentau pe zecile de mii de alegători din fostul cerc electoral al Caransebeșului, care votase cu decenii sau ani în urmă pentru dieta din Budapesta pe generalul Traian Doda, pe protopopul Mihail Popovici, pe dr. Ioan Sârbu sau pe Aurel Vlad, ultimii doi neputând fi aleși în anii 1906 și respectiv 1910. Acum însă au hotărât să trimită la Alba Iulia cinci delegați și anume: Ioan Gore din Mehădia, Nicolae Ivănescu din Marga, dr. Alexandru Morariu din Caransebeș, Ilie Românu din Domașnea și dr. Ioan Sârbu din Rudăria. Alegerea acestora s-a efectuat prin vot universal ei fiind „îndatorați a lua parte cu vot decisiv în Marea Adunare Națională Română, care se va convoca din partea Consiliului Central Național Român încă în decursul acestui an și în adunările care eventual le va convoca în decursul anului următor”.²⁸

Conform convocării difuzate de Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania la 20 octombrie 1918, la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia au plecat, pe lângă delegații oficiali, și mulți alții, reprezentând toate păturile sociale. Gazeta „Drapelul” din Lugoj, în numărul său din 30 noiembrie 1918 estima

²⁶ Coriolan Buracu, *Muzeul General Nicolae Cena în Băile Herculane. Cronică Mehădiei*, Turnu Severin, 1924, p. 63–64.

²⁷ Arh. St. Buc., fond Consiliul Național Român, Caransebeș, dosar 137/1918, f. 1.

²⁸ Ibidem, dosar 62/1918, f. 1. Vezi și Muzeul Unirii din Alba Iulia, colecția Credenționale, vol. II, f. 951.

numărul bănăţenilor plecaţi şi ajunşi la Alba Iulia la aproape 1000, lăsând să se înţeleagă că armatele de ocupaţie sârbeşti, împreună cu cele maghiare în retragere, au împiedicat mai ales pe cei din zona Oraviţa şi Sasca să ajungă la Alba Iulia.²⁹

Oraşul Caransebeş a dat împluternicire să-i reprezinte aspiraţiile sale naţionale unui număr de 24 de delegaţi, în frunte cu episcopul dr. Miron Cristea. Acestei delegaţii i s-au alăturat toţi ofiţerii români din garda naţională, apoi membri Reuniunii de cântări şi muzică, studenţi, meseriaşi şi ţărani.³⁰ După aprecierile lui Nicolae Corneanu au reprezentat Caransebeşul la marele act istoric al reîntregirii neamului aproape 100 de delegaţi,³¹ a căror prezenţă, ținută şi manifestare demnă, naţională, a stârnit însufleţire la Alba Iulia³².

Bucuria hotărârilor istorice de la Alba Iulia luate de delegaţii tuturor provinciilor româneşti de dincoace de Carpaţi, până în câmpia dunăreană a Vârşeţului, Bisericii Albe şi Panciovei, pentru bănăţeni a fost de scurtă durată. Un jug multiseclar fusese înlocuit cu baioneta ce ameninţa pretutindeni în această provincie românească şi doar hotărârile Conferinţei de pace şi prezenţa trupelor franceze, începând din primăvara anului 1919, au făcut să renască speranţa bănăţenilor în reaşezarea lor în albia firească – România Mare.

RÉSUMÉ

L'année 1918 fut l'année de la Grande Union pour les Roumains. À ce moment et à la contribution à cet événement de l'évêque orthodoxe de Caransebeş, Miron Cristea, devenu peu après 1918 le premier patriarche de Roumanie, dédie l'auteur son article.

PRÉCIS

The Great Union of 1918 and the contribution to this event of the orthodox bishop of Caransebeş, became after a short time the first patriarch of Romania, Miron Cristea, are the subject of this article.

²⁹ „Drapelul“, Lugoj, XVIII, nr. 123 din 30 noiembrie 1918.

³⁰ „Lumina“, I, nr. 46 din 5 decembrie 1918, p. 3.

³¹ Nicolae Corneanu, *op. cit.*, p. 479.

³² „Lumina“, I, nr. 46 din 5 decembrie 1918, p. 3.